

Література:

1. Index of Economic Freedom. URL: <https://www.heritage.org/index/>
2. Mykhailova Y., Savina N., Lytvynenko V., Mykhailov S. Entropy Based Evaluation of The Impact of Education on Economic Development. *Informatyka, Automatyka, Pomiarы W Gospodarce I Ochronie Środowiska*, 14(3), 2024. P. 118–122. DOI: <https://doi.org/10.35784/iapgos.6358>
3. Paninski L. Estimation of entropy and mutual information. *Neural Computation*. 2003. Vol. 15, № 6. P. 1191–1253.

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-635-5-10>

SCIENTIFIC CONSORTIA: REALITY AND PROSPECTS

НАУКОВІ КОНСОРЦІУМИ: РЕАЛЬНІСТЬ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Filipovych Miroslava Bohdanivna

*Candidate of Historical Sciences,
Associate Professor,
Honorary Professor
Baltic Research Institute for the Study
of Economic Transformation Problems
Riga, Republic of Latvia,
Associate Professor at the Department
of Documentation and Information
Activities at the Academy
of Recreational Technologies and Law
Lutsk, Ukraine*

Філіпович Мирослава Богданівна

*кандидат історичних наук, доцент,
почесний професор
Балтійський науково-дослідний
інститут проблем трансформації
економічної сфери
м. Рига, Латвійська Республіка,
доцент кафедри документознавства
та інформаційної діяльності
Академія рекреаційних технологій
і права
м. Луцьк, Україна*

Наукові консорціуми – це тимчасові об'єднання наукових, освітніх та виробничих установ, створені для реалізації масштабних дослідницьких чи інноваційних проєктів. Вони забезпечують концентрацію ресурсів, компетенцій та інфраструктури, що робить їх ключовим інструментом розвитку сучасної науки та економіки.

У сучасних умовах глобалізації та інноваційного розвитку наукові консорціуми стають важливим механізмом інтеграції науки, освіти та бізнесу. Їхня діяльність спрямована на вирішення комплексних завдань, які неможливо реалізувати силами окремої установи. Консорціуми дозволяють об'єднувати фінансові, кадрові та технічні ресурси,

що сприяє підвищенню конкурентоспроможності учасників та формуванню інноваційної екосистеми [8].

Термін *consortium* походить від латинського *consors* – «спільник». У законодавстві України консорціум визначається як тимчасове статутне об'єднання підприємств для досягнення спільної мети. Основними ознаками є: тимчасовий характер (існує до завершення проєкту); цільова спрямованість (науково-технічні програми, інноваційні розробки); кооперація різних секторів (університети, наукові центри, бізнес-структури) [1].

Достатньо успішними можна вважати діяльність:

- Дніпровського консорціуму університетів – у 2019 році керівники Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара, Дніпропетровського національного університету залізничного транспорту імені академіка В. Лазаряна, Національної металургійної академії України та Придніпровської державної Академії будівництва та архітектури рішення створили об'єднання для забезпечення сталого розвитку освітньої системи регіону та підвищення її конкурентоспроможності [6];

- Український кластерний альянс – мультигалузева загальнонаціональна спілка підприємств, бізнес-об'єднань, кластерів та кластерних організацій України, що прагнуть до підвищення своєї конкурентоспроможності шляхом впровадження засад кластерної кооперації, індустріальних, цифрових та зелених інновацій автоматизації та ефективної взаємодії з державою. Платформа співпраці науки та бізнесу, що демонструє приклади ефективної взаємодії між університетами та підприємствами у сфері кластерних об'єднань [7];

- Консорціуми у промисловості – метою діяльності яких є мобілізація виробничих та трудових ресурсів української промисловості, проєктних та наукових організацій для реалізації на зовнішніх ринках спільних проєктів щодо будівництва нових та реконструкції діючих об'єктів «під ключ» і які створюються для активізації інноваційного розвитку у галузях, об'єднуючи підприємства та наукові установи з метою впровадження нових технологій [5];

- Міжнародні приклади: Human Genome Project (США, ЄС, Японія) – глобальний консорціум, який об'єднав сотні лабораторій для розшифрування геному людини; CERN (Європейська організація з ядерних досліджень) – консорціум країн Європи для дослідження фундаментальних властивостей матерії [3].

Завдяки таким об'єднанням відбувається концентрація ресурсів та знань; можливість участі у міжнародних грантах; розвиток міждисциплінарних досліджень; підвищення конкурентоспроможності учасників. Однак, постають і виклики, зокрема це складність управління багатосторонніми об'єднаннями; ризик нерівномірного розподілу ресурсів; потреба у правовому та фінансовому регулюванні.

Майбутнє наукових консорціумів пов'язане з розширенням міжнародної співпраці, інтеграцією науки та бізнесу, формуванням інноваційних екосистем. Нові галузі – штучний інтелект, біотехнології, космічні дослідження – дедалі більше потребуватимуть консорціумів для вирішення глобальних завдань [4].

Таким чином, наукові консорціуми є ефективним інструментом кооперації, що дозволяє реалізовувати амбітні проекти та сприяти розвитку світової науки, однак їхні перспективи залежать від удосконалення моделей управління, правових механізмів та міждисциплінарної співпраці [2].

Зміни які стали у наслідок війни між Україною та Росією свідчать про потребу наукових консорціумів не лише міжнародного і технологічного характеру, але й національного та гуманітарного спрямування. Адже діяльність таких консорціумів може бути як своєрідна зброя у протистоянні під час ведення сучасних гібридних війн, де гуманітарна складова стала відігравати значну роль.

Якщо ж говорити про наукові консорціуми, то нажалі в Україні вони не набули великого поширення та ефективності, хоча їх поширення дозволило б сформувати імідж України як країни з потужною науково-інноваційною екосистемою. З цією метою варто було розробити Стратегію розвитку національних наукових консорціумів років на десять і яка б передбачала б на інституційному етапі прийняття закону «Про наукові консорціуми»; визначення правового статусу та механізмів управління; створення державного фонду підтримки консорціумів.

У межах Стратегії також варто було б розробити програму фінансової підтримки шляхом запровадження багаторічних програм фінансування; співфінансування міжнародних грантів та впровадження податкових стимулів для бізнесу, що бере участь у консорціумах та розробки освітніх програм які б формували національну культуру надання грантів, а не отримування. В Україні поки немає окремих повноцінних програм, які спеціально вчать грантодавству (як створювати конкурси, оцінювати заявки, ухвалювати рішення). Такі навчання, переважно, пропонують закордонні організації.

З метою розширення впливу та появи наукових консорціумів, варто формувати також інноваційну екосистему шляхом: створення

інкубаторів та акселераторів при консорціумах, розвивати систему трансферу технологій та патентної підтримки; організації кластерів у пріоритетних галузях (біотехнології, ІТ, енергетика).

Важливим елементом наукових консорціумів є кадрова політика через програми підтримки молодих учених, стипендії та гранти для аспірантів і докторантів, залучення українських науковців з діаспори, а не насильницьке вилучення з освітнього та наукового простору науковців та освітян, які стали біженцями, що наразі відбувається у наслідок негласних управлінських розпоряджень – про примусове звільнення таких осіб з науково-освітніх закладів України.

Таким чином, створення національних наукових консорціумів є стратегічним завданням для України. Вони здатні стати драйвером інноваційної економіки, забезпечити інтеграцію у світовий науковий простір та сприяти розвитку міждисциплінарних досліджень та забезпечити конкурентоспроможність української науки.

Література:

1. Collins, F.S., Morgan, M., & Patrinos, A. *The Human Genome Project: Lessons from Large-Scale Biology*. Science, 300(5617), 2003. P. 286–290.
2. European Bioinformatics Institute. Collaborative projects: <https://www.ebi.ac.uk>
3. European Organization for Nuclear Research (CERN). Офіційний сайт: <https://home.cern>
4. Morrison, M., Mourby, M., Gowans, H., Coy, S., & Kaye, J. (2020). Governance of Research Consortia: Challenges of Implementing Responsible Research and Innovation within Europe. *Life Sciences, Society and Policy*, 16(1).
5. Галицький науковий вісник. *Тенденції формування консорціумів у машинобудівній галузі України*. 2021.
6. Дніпровський консорціум університетів. *Забезпечення сталого розвитку закладів вищої освіти України*. Матеріали конференції, 2020.
7. Кращі практики у співпраці науки та бізнесу в кластерних об'єднаннях <https://www.clusters.org.ua/best-practices-in-cooperation-between-science-and-business/>
8. Тези доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції «Консорціуми університетів: забезпечення сталого розвитку закладів вищої освіти України та їхньої конкурентоспроможності» / ред. кол.: О. О. Дробахін (голова) та ін. Д. : ДНУ, 2020. 300 с.